

Veźměte pro dávení! [1969]

Před několika lety ještě nikomu nemohlo snad ani napadnout, že by bylo možno a dokonce i zapotřebí působit „v okamžiku“; proto ti, kteří od budoucnosti čekali dobrý obrat, pracovali pro budoucnost, jiní se přizpůsobovali v různé míře a nanejvýš několik jedinců se pokoušelo pracovat „pro věčnost“. Výsledkem byla obecná neschopnost orientace na přítomný okamžik ve chvíli, kdy se stává podstatné a kdy se otevírá nový čas. Proto máme dnes ne jeden důvod, proč vzpomenout na poslední měsíce a týdny vysilujícího Kierkegaardova zápasu o působení v okamžiku. Šlo mu v podstatě o odhalení zvrácených poměrů ve státě, který si vepsal na svůj štít ideologii (tehdy křesťanskou), s níž byl však ve své skutečné praxi v zásadním rozporu. Kierkegaard tehdy rozpoznal, že rozhodující je právě působení v okamžiku, *hic et nunc*; píše, že se ve své práci přiblížil současnosti, okamžiku, do té míry, že nemůže pohřešovat orgánu, jímž by se mohl okamžitě obrátit na své vrstevníky, a že tento orgán nazval „Okamžik“. Hned v prvním čísle je kapitola, nazvaná „Veźměte pro dávení“. Odlišnost dnešní situace tkví asi jen v tom, že mnohem větší počet lidí je nakloněn spontánnímu dávení; přesto nelze podceňovat naši kolektivní anamnézu a nepočítat s tím, že se časem většinou trávení zase upraví, takže někteří budou opět čekat od budoucnosti dobrý obrat, jiní se v různé míře opět přizpůsobí a několik jedinců bude možná opět pracovat „pro věčnost“. Proto: veźměte pro dávení!

Kierkegaardovy myšlenky jsou pozoruhodné; pokusme se je přeložit do naší dnešní řeči. Proto dejme tomu, že by dnes bylo řádně ustanoveno tisíc nebo deset tisíc (na počtu tady nezáleží) úředníků, kteří by i se svou rodinou žili z toho, aby zabraňovali socialismu, kteří by na tom tedy měli konkrétní materiální zájem: to by byl přece pokus, pokud možná znemožnit socialismus. A přece by tento pokus (chovající v sobě tu otevřenost, že by nezakrytě chtěl zabraňovat socialismu), nebyl zdaleka tak nebezpečný jako pokus docela jiný, jímž by bylo ustanoveno tisíc nebo deset tisíc úředníků, kteří by tvrdili, že jsou přesvědčenými socialisty a že bezvýhradně pracují na uskutečnění socialismu, ale kteří přesto mají konkrétní materiální zájem na tom, aby: a) lidé se nazývali socialisty – čím větší stádo ovcí, tím lépe – a přijímali i od jiných jméno socialistů, a b) aby zůstalo při tom, že se lidé nedozvědí, co je vpravdě socialismus. Není to snad vůbec to nejnebezpečnější, co se dá vymyslet, aby se co možná znemožnil socialismus? Takoví úředníci pak mají materiální zájem na tom, aby lidé tím, že přijímají jméno socialista, stávali se nejen přispívajícími členy, ale aby tak dodávali váhy a vnější moci celému hnutí i jeho úředníkům, aniž by se dozvěděli, co socialismus vskutku je. Nic však neodporuje podstatě socialismu víc, než když se působí, aby zůstalo jen při jménu socialismu a socialisty. Úředníci však nemohou správně říci, co je socialismus, neboť říci to by znamenalo složit svůj úřad.

Konec s interesantními parafrázemi! Chceme něco pro dávení! Tedy dobrá: je nutno vyjít z tohoto stavu polovičatosti a lži. Přemýšlejme nejprve, co to vlastně je socialismus, co chce uskutečnit: proti zdánlivě svobodě svobodu skutečnou, proti formálním právům jejich naplnění, proti vykořisťování a ožebračování širokých vrstev prosperitu všech, proti dřině práci, která těší a uspokojuje, proti

mystifikacím a lžím pravdu, proti zotročenosti tvůrčí rozmach, proti strachu sebevědomí, proti stagnaci pokrok, proti nenávisti solidaritu lidského pokolení, proti rozbrojům a konfliktům, „řešeným“ policejní a vojenskou silou, porozumění pro potřeby a požadavky slabších a smysl pro jednání a dohodu, proti ničení a ztrátám tvorbu hodnot a úctu k hodnotám, proti špatně fungující společnosti výkonnou organizaci, proti ekonomickému úpadku odcházejícího zřízení netušený ekonomický, technický a kulturní rozmach nové společnosti, proti ideologii kritické myšlení, proti nadvládě věcí a odlidštěných zájmů nejvyšší lidskost a úcta k člověku, atd. atd. Učiňme si tu docela a naprosto zřejmým toto všechno je socialismus. Nepřipouštějme si myšlenku, že by to bylo lze pro zjednodušení převést na nějakou abstraktní charakteristiku, s níž potom lze všelijak manipulovat. Udržujme si stále na mysli tento bohatý obraz – a ustavičně jím poměřujme to, co máme před sebou, co máme na očích, i to, co není jen tak na očích, co je skryto a co se teprve za čas a jen zčásti tu a tam poodhrne a ukáže. Stačí tato dávka? Budeš se ještě chtít účastnit na této maškarádě?

Kierkegaard ve svém článku z 24. května 1855 končí: „To pomáhá, že? A uvidíš, že ti bude dobře, špatná chuť zmizí, tj. usjednotíš se v sobě samém, že všechno je shnilé ...“ Počátkem srpna téhož roku (nedlouho před svou smrtí) napsal ještě toto: „Pravda vypadá vždy jako bláznovství – ve světě žvástu.“ „Lidé, kteří mají srdce v krku, v ústech, v kalhotách, zkrátka všude jinde než na pravém místě, zcela přirozeně viní ze zatvrzelosti toho, právě toho, který má srdce na pravém místě. Když byli totiž marně hledali jeho srdce na všech jim známých místech pro srdce, jsou přesvědčeni, že žádné srdce nemá; má je totiž na pravém místě a tam jim nenapadne je hledat.“